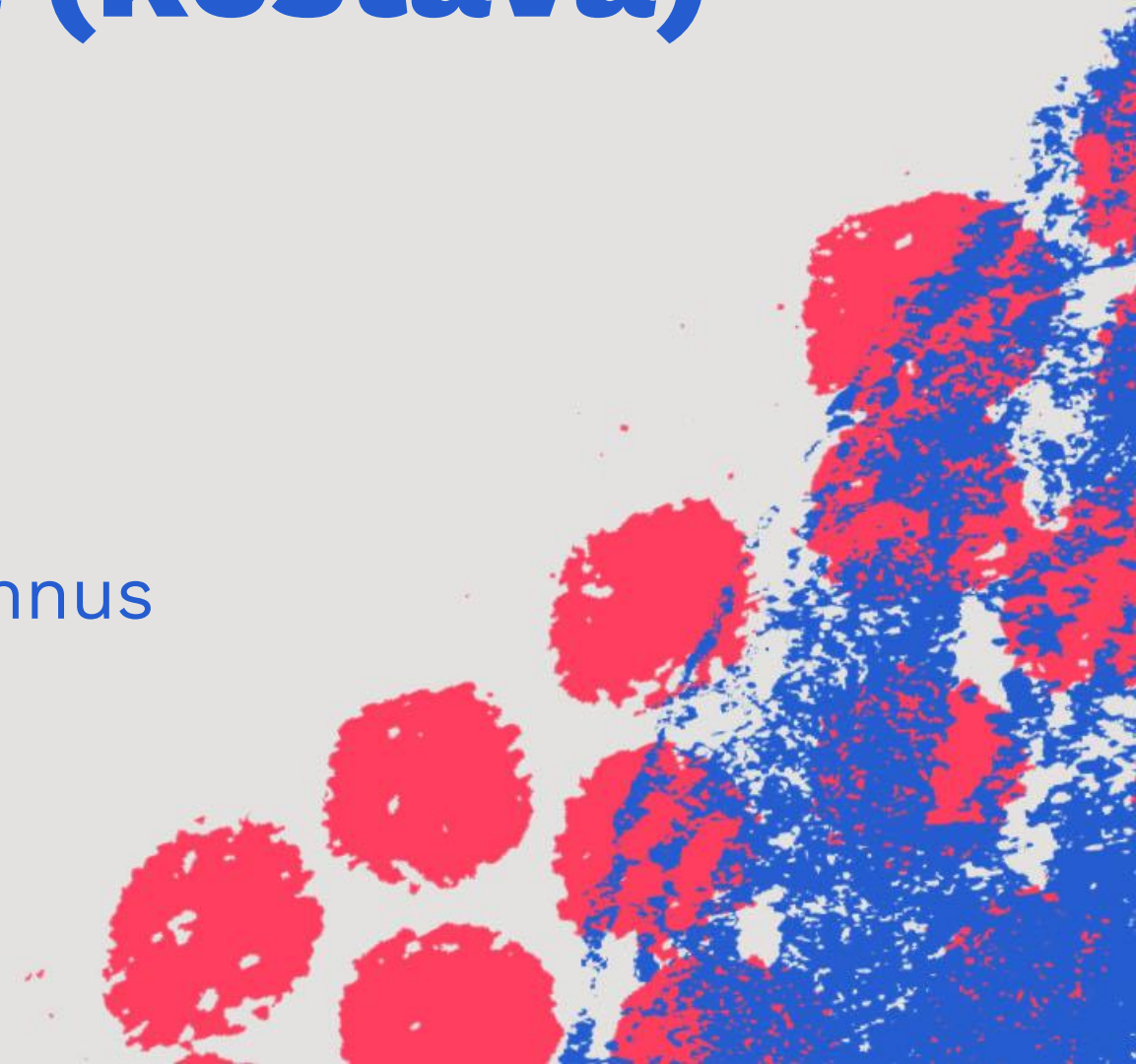

Ilmastonmuutos ja (kestävä) kuntatalous

ILMAVA Ilmastojohtamisen valmennus

8.9.2021

Jari Vaine

Mikä ilmastonmuutos?

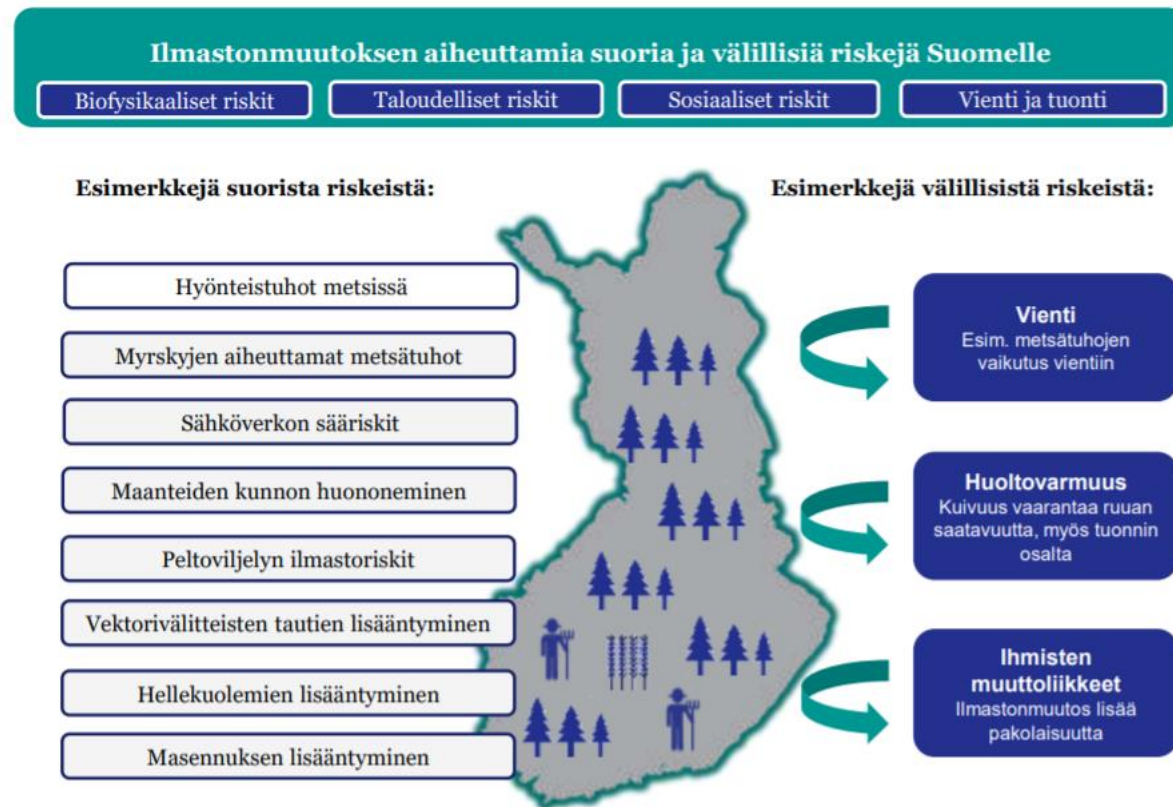
- Maailmanlaajuista ilmaston lämpenemistä – ihmisen tuottamien kasvihuonekaasujen määrä kasvaa ilmakehässä - yhä suurempi osa auringon säteilystä jää lämmittämään maapalloa
- Lämpenevä ilmasto tekee sääolosuhteet arvaamattomiksi
 - Monet ääri-ilmiöt lisääntyvät
 - Eriarvoisuus lisääntyy - pakolaisten määrä voi kasvaa, kun elinkelpoisten alueiden määrä vähenee
 - Eläimet ja kasvit etsiytyvät uusille elinalueille
 - Myös Suomelle ongelmia: haittaeläimiä, rankkasateita ja epävarmuutta
- Yksi tärkeimmistä tavoitteista on fossiilisista polttoainesta luopuminen
 - Merkitsee suuria muutoksia kaikilla yhteiskunnan alueilla
- Energian tuotannossa siirryttävä uusiutuviin energianlähteisiin
 - Sekä keskitettyjä että hajautettuja ratkaisuja
 - Energiatehokkuuden ja energian säästön lisääminen
 - Markkinoiden reunaehdoja on muokattava siten, että päästöttömyyteen investoiminen on kannattavaa

Missä ja miten ilmastonmuutos näkyy?

- Talousshokit
 - Sään ääri-ilmiöt - tuottavuus
 - Negatiiviset vaikutukset valtioiden talouteen
 - Päästöoikeuksien ja kuluttajahintojen nousu? Vaikutukset rahapolitiikkaan?
 - Raaka-ainepula, hintamuutokset (viennin supistuminen, sähköntuotannon vaikeudet)
- Painopisteiden muutokset
 - Päästöoikeudet -> teknologioiden, tuotannon ja osaamisen muutokset
 - Talouskasvu: Ilmastonmuutoksen hillintä - mahdollisuuksia ja rakennemuutosta - edellyttää suuria investointeja ja uutta tutkimusta, talouden mittaristo uusiksi
 - Esim. tuhot omistajien varallisuustappio, uudelleen rakentaminen kasvattaa BKT:ta
- Alueiden kehitys eriytyy
 - Rajoitusten kohteina olevat toiminnot ja teknologiat kärsivät, korvikkeet ja kehitystyö hyötyvät
 - Merkitystä alueiden talouskehitykselle - toimialarakenteet poikkeavat eri puolilla, myös Suomessa
- Verotulojen jako – mitä verotetaan, millä tasolla ja miten jaetaan?
- Puupohjaisten tuotteiden kysynnän lisäys voi kasvattaa Suomen metsäteollisuuden markkinoita, Metsänomistajat voivat hyötyä metsien luokittelusta hiilivarastoiksi

Ilmastonmuutoksen riskejä Suomelle

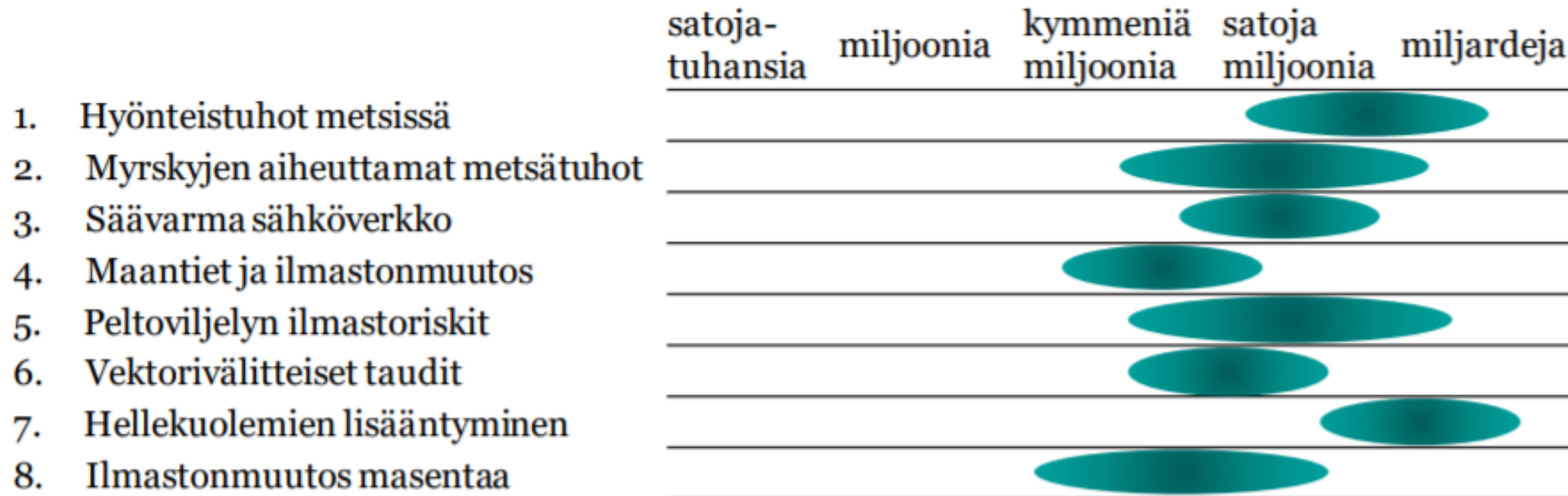
- Välillisillä riskeillä voi olla huomattava negatiivinen vaikutus Suomen BKT:een ja kansalaisten hyvinvointiin, esimerkiksi
 - Laajamittaisilla hyönteistuhoilla suuri vaikutus metsäteollisuuden vientimahdollisuuksiin
 - Maatalouden satoriskit lisäävät paineita ruoan tuonnin lisäämiseksi ulkomailta
- Ilmastonmuutos voi vaikuttaa raaka-aineiden saatavuuteen ja vaikeuttaa ruoan tuontia
- Suorien vaikutusten lisäksi ilmastoriskien heijastevaikutusten realisoitumiseen sekä kustannusvaikutuksiin huomio
 - Esim. ruoan tuonti voi vaarantua tai ilmastopakolaiset lisääntyvät merkittävästi

Lähde: Gaia consulting: Ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit ja kustannukset Suomelle 15.10.2018

Ilmastonmuutoksen kustannusvaikutuksia

Indikatiivinen kustannusarvio Suomelle, euroja/vuosi

Sään ääri-ilmiöt tekevät talouden ennustamisesta entistä vaikeampaa.

Lähde: Gaia consulting: Ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit ja kustannukset Suomelle 15.10.2018

Ilmastonmuutos (julkisessa) taloudessa

- Ilmastonmuutoksen torjumiseen vaadittavia yhteiskunnallisia muutoksia vastustetaan lähinnä niiden kustannusten vuoksi
 - Uusiutuvan energian tukea pidetään kalliina, energiatehokkuusinvestointeja kannattamattomina, fossiilisten polttoaineiden käyttöä ei haluta rajoittaa talouskasvua hidastavan vaikutuksen vuoksi
 - Ajatellaan, että ilmastonmuutoksen hillintään liittyvät investoinnit tulevat maksettavaksi heti, mutta kustannukset toteutuvat tulevaisuudessa – niitä syntyy jo nyt esim. infrastruktuurin osalta
 - Kustannusvaikutukset vaativat kuitenkin lisäselvitystä niin laajuudeltaan kuin yksityiskohdiltaan
- Monet riskit ylittävät rajat ja voivat aiheuttaa merkittäviä muutoksia mm. maailmankauppaan ja ihmisten liikkuvuuteen
- Kustannukset eivät jakaudu tasaisesti
 - Jotkut kohdistuvat suoraan yksittäisille kansalaisille tai yrityksille, jotkut taas katetaan verovaroista
 - Myös tulonjakovaikutusten ymmärtämiseksi tarvitaan tarkempaa tutkimusta odotetuista kustannuksista ja niiden jakautumisesta yhteiskunnassa.

Kuntatalous, taustatekijöitä I

- Kuntalaki: kunnan tehtävä edistää asukkaiden hyvinvointia sekä kestäväää kehitystä ja elinvoimaa alueellaan
 - Suomi harvaanasuttu, alueet ja kunnat eroavat toisistaan
 - Jokainen kunta haluaa kasvaa ja kehittyä - toisille helpompaa, joillekin haasteellista
- Makro-ohjaus (Julkisen talouden suunnitelma JTS – mukana koko julkinen sektori, rahoituksellinen tasapaino, Kuntatalousohjelma KTO)
 - Kunnalla tulee olla tavoitteena ylijäämä ja velkaisuuden kasvun hallinta, oma tilanne huomioiden
- Kunnat pääasiallisesti järjestämistä vastuussa laissa säädetyistä peruspalveluista
 - Itsehallinnon perusteella harkinnan mukaan muita, mm. elinkeinopoliittisia tehtäviä => Strateginen tavoite: kuntatalouden kilpailukyky, palvelujen resurssit (verot, maksut)
 - Verotusoikeus; verotulot ja käyttötalouden valtionosuudet palvelujen rahoittamiseen harkinnan mukaan

Kuntatalous, taustatekijöitä II

- Investoinneilla ja investointikyvyllä suuri merkitys kuntataloudessa
 - Erilaisia kasvavalla ja väestöä menettävällä kunnalla
 - Tarvitaan huolellista arviointia väestökehityksestä, palvelutarpeista ja palveluverkosta, mutta myös esim. kestävän kehityksen ja ilmastotekijöiden vaikutuksista
 - Julkisten investointien tuottoa vaikea arvioida – kohteen odotetaan tuovan työtä ja toimeentuloa – entä muut vaikutukset?
- Monilla tahoilla tehdään päätöksiä ja ratkaisuja, joilla vaikutuksia kuntaan
 - Tärkeätä seurata ja analysoida ympäröivän maailman kehitystä, vaikutuksia ja riskejä
- **Mitä Ilmastonmuutoksen torjuminen ja hillintä vaatii kuntataloudelta?**
 - Kuntatalouden liikkumavara on rajallinen – myös poliittisten tekijöiden merkitys
 - Soteuudistus puolittaa kuntatalouden, miten vaikuttaa liikkumavaraan?

Kestävän kuntatalouden tekijöitä

- Kuntastrategia
- Väestöpohjan ja palvelutarpeiden kehittyminen
 - Toimintaympäristömuutosten ennakointi ja läpivienti - palvelurakenne, käyttötalous, rahoitus
- Palveluverkko, palvelutarpeeseen ja laatuun vaikuttaminen, tuottamistavat
 - Strategiset valinnat – kasvu/sopeutuminen, muutoksista päättäminen ja toteuttaminen
- Tulevaisuuden työpaikat – etätyöstrategia, työvoiman saatavuus
- Omistamisen strategia, omistajaohjaus, konsernitarkastelu
 - Kiinteistöstrategia, korjausvelan hallinta
- Elinvoimapanostusten, vetovoimatekijöiden ja vaikuttavuuden arviointi
 - Investointikohteet – mitä investointeja kunta kestää? erilaiset hankintamuodot, kumppanuudet
- Tulopohjan, toimintamenojen ja velkaantumisen hallinta
 - Riskien ennakointi ja hallinta
- Kuntien keskinäinen yhteistyö, verkostot
- Sosiaalisen ja ekologisen kestävyys näkökulmat

Ilmastoasiat ja talous, puitteet

- Kestävän kehityksen periaatteet - Kuntastrategia
- Talouden laskentaa ohjaavat esim. kirjanpitolaki, kirjanpitolausautakunnan kuntajaoston ohjeet, automaattinen talousraportointi ja sen käsikirja
 - Ilmastopäästöjen laskentatavat kehitymässä
 - Rahoitus- ja toteutustavat
 - Taksonomia: rahoitus ja ilmastotavoitteiden toimeenpano kytketään - rahan saatavuus tai rahan hinta sidotaan investointikohteen ilmastomyönteisyyteen
 - Talouden ja ilmastotoimien laskentatapojen kehittämisen ja yhdistämisen tarve

Ilmastobudjetointi

- Minkälaisilla toimilla saadaan tehokkaimmin vaikutuksia (päästövähennyksiä)
- Hankinnat: strategisia tavoitteita mahdollista edistää, mutta mikä on hinta?
 - Verovarojen käyttö tehokkaasti
 - Kuinka kriteerit toimivat tarjouspyynnöissä?
- Ilmastoasioista tilinpäätöksessä on ohjeistus, budjetointivaihe pohdittavana

Käytännössä

- Arviointi
 - Välittömät vaikutukset (esim. luonnonilmiöiden vaikutukset)
 - Välilliset vaikutukset (esim. yritysten ja asukkaiden kannalta)
 - Torjunta (mitä toimia, ajoitus)
 - Ennakointi ja valmistelu (+ erilaiset sääntelyn vaikutukset)
- Tavoite – keinot – seuranta
- Ilmastajohtamisen ja talousjohtamisen integroiminen, elementtejä
 - Ilmastotoimien ja –budjetoinnin perusta kuntastrategiassa
 - Tiekartta tai toimeenpanosuunnitelma – toimenpiteiden omistajuus + vuosikello
 - Talouden vuosisuunnittelun prosessit ja ohjeet
 - Rahoitusratkaisut
 - Seuranta, talous- ja ympäristömittarit, vaikuttavuus
 - Hankintojen johtaminen - ratkaisuja yhdessä yritysten kanssa
- Esimerkkinä rakennukset: hiilijalanjäljen ja elinkaarikustannusten laskemisen kehittäminen => antaa vertailun ja ohjauksen elementtejä

Yhteenveto: Ilmastonmuutos näkyy kuntataloudessa monin eri tavoin

Ilmastonmuutoksen vaikutukset

- Välittömät
- Välilliset
- Kohdentuminen
- Ajoittuminen

Varautuminen ja sopeutuminen

- Seuranta ja yhteistyö
- Kuntastrategia
- Toimintojen suunnittelu

Ilmastonmuutoksen hillintä

- Investoinnit
- Hankinnat
- Toiminnot
- Kunnan ohjaava vaikutus?

Konkretia taloudenpidossa

- Suunnittelu, budjetointi, tilinpäätös
- Kustannukset
 - Muutos, varautuminen/hillintä
- Rahoitus
- Hyödyt / tuotot?

Jari Vaine

Puhelin 09 771 2018, 050 562 7687

jari.vaine@kuntaliitto.fi

www.kuntaliitto.fi